

Škoviera, Daniel: BARDEJOVČAN VALENTÍN ECCHIUS A JEHO UČEBNICA ARS VERSIFICANDI. Príspevok k dejinám latinскеj humanistickej literatúry na Slovensku. Bratislava : Stimul, 2002. 189 s.

Práca so starými textami, či už rukopisnými alebo aj tlačenými, je mimoriadne namáhavá a spojená s pomerne malým efektom navonok, a tým prítlačivá len pre skutočných „zanietencov“ vedy. Nami recenzovaná monografia dnes už profesora klasickej filológie Daniela Škoviera je výsledkom práve takéhoto zanieteneho vzťahu k literárnej minulosti vôbec. Treba podotknúť, že nie je prácou prvou, ale dovoľujem si s predvídavosťou hraničiacou s istotou predpokladať, že ani poslednou. Záujem Daniela Škoviera sa už dlhšie sústreďuje na diela humanizmu 16. a 17. storočia, bližšie na okruh autorov viazucich sa k mestu Bardejov a k bardejovskej latinскеj humanistickej škole (Leonard Stöckel).

Kniha Daniela Škoviera má klasicckú štruktúru historickej monografie. V pomerne obsiahlom *Prológu* autor píše najmä o neolatinistike ako o dynamicky sa rozvíjajúcom odbore klasickej filológie a v rámci nej o dnes už nespochybniteľnom fenoméne renesančného humanizmu, a to z hľadiska filozoficko-historického, ale i z filologicko-kultúrohistorického. *Prolog* obsahuje výklad špecifik latinскеj literárnosti renesancie, predovšetkým zmenu stredovekého chápania latinскеj literárnosti na renesančné, vymedzuje dôležité súradnice novolatinického výskumu, ku ktorým patria: a) je súčasťou literatúry a kultúry krajiny, kde texty vznikali, b) je súčasťou celkového európskeho kontextu. Obe tieto súčasťi netvorí len „vedúce zjavy“ alebo „reprezentatívni autori“, ale vkus a úroveň celej pospolitosti. V rozvoji a rozvíjaní zohrávali dôležitú a nezastupiteľnú úlohu humanistickej školy a ich profesori. Oprávnené vyzdvihuje zásluhy profesora Miloslava Okála pri etablovaní a následnom rozvíjaní neolatinistiky v oblasti editovania, prekladania a skúmania diel našich

najvýznamnejších humanistov (Pavol Rubigall, Martin Rakovský, Juraj Purkircher, Juraj Koppay a iní). V neposlednom rade vysvetľuje Daniel Škoviera aj svoju cestu k Valentínovi Ecchiovovi, ktorého osobnosť mohla zohrať nezanedbateľnú úlohu v počiatočnej fáze prenikania renesančno-humanistickej ideí na územie Slovenska i v predreformačnej etape vývinu nášho humanizmu. Dôležitou súčasťou *Prológu* sú aj explicitne formulované ciele práce celkovo i stanovenie dôležitosti práve Ecchiovej učebnice metriky, ktorá „stojí na počiatku obdivuhodného rozmachu latinскеj humanistickej poézie v 16. st. na Slovensku“ a „používali (ju) aspoň tí naši básnici, ktorých odchovala bardejovská mestská škola“ (s. 8).

Jadro monografie rozčleňuje autor na päť kapitol, ku ktorým pridáva stručný záverečný *Epilóg*. Veľmi cennou a dôležitou súčasťou knihy je záverečná časť s názvom *Dokumentárne texty*, ktorá obsahuje originálne, latinské dokumenty zo života Valentína Ecchia i ukážky vlastného textu učebnice s paralelnými slovenskými prekladmi autora. Potvrďuje sa v nich, že Daniel Škoviera patrí k renomovaným prekladateľom z latinčiny.

Prvá kapitola *Miesto Valentína Ecchia a jeho učebnice veršovania v latinскеj humanistickej literatúre na Slovensku* sa člení na tri podkapitoly, ktoré korešpondujú so štruktúrou klasickej historickej monografie. Sú venované diagnostike stavu skúmanej problematiky, životopisu autora a prehľadu jeho literárneho diela. Škoviera v týchto kapitolách nielen využíva doterajšie poznatky o Valentínovi Ecchiovovi a jeho diele, ale predovšetkým významne dopĺňa informácie a spresňuje hodnotenia na základe svojich vlastných výskumov, najmä archívneho materiálu literárnej i neliterárnej povahy. Prehľad literárneho diela uzatvára zatiaľ úplnou bibliografiou Ecchiových samostatných diel a jeho edícií autorov.

Valentína Ecchia predstavuje Škoviera ako typickú humanisticckú osobnosť s dobovými ohlasmi na jeho činnosť i tvorbu, z ktorých vyzdvihuje posmrtnú reč Leonarda Stöck-

kela. Jeho správanie sa v náboženských sporoch, ktoré sa nevyhli ani Bardejovu, pripomína iného, o niečo mladšieho humanistu, tiež erazmovca a priaznivca Habsburgovcov, Jána Sambuca. O tom, že Valentín Ecchius bol známy nielen za života ale aj neskôr, svedčia prezentované zmienky v slovenských barokových príručkách (Pavel Valaský), ale i v maďarských, najmä dejinách pedagogiky a v 19. storočí i v nemeckých. Poľské pramene ho uvádzajú najmä v súvislosti s dejinami Jagelonskej univerzity a rozvojom poľského erazmianizmu. Slovenský novodobý záujem o Ecchia sa prebúdzá až v druhej polovici 20. storočia a jeho zatiaľ završujúcou je nami recenzovaná kniha.

Biografickú podkapitolu síce autor nazval príznačne skromne *Stručný životopis*, ide však o seriózne doplnenie a spresnenie životopisu Valentína Ecchia, hoci, ako autor poznamenáva hneď v úvode: „... mnohé dôležité rubriky v Ecchievej biografii ostávajú dosiaľ nevyplnené a bude úlohou ďalšieho bádania spresňovať jeho curriculum vitae...“ (s. 21) Tretia podkapitola završuje autorský portrét Valentína Ecchia prehľadom literárneho diela s podrobným zoznamom jeho diel. Ecchiovu tvorbu predstavujú samostatné diela, príspevky v dielach (spisoch) iných autorov a edície antických i stredovekých autorov.

Druhá kapitola podrobne približuje jednotlivé vydania najvýznamnejšieho diela Valentína Ecchia, učebnice verzológie *Ars versificandi*. Dôraz sa tu kladie predovšetkým na rozdiely medzi prvým (1515) a druhým (1521) vydaním, ktoré majú charakter zásadného prepracovania. Tretie vydanie (1539) je spomenuté len krátko, keďže je temer totožné s druhým a oproti nemu zaznamenáva len málo zmien. V súvislosti s týmto tretím vydaním autor viac pripomína Ecchieve ambície nielen učiteľské a autorské, ale najmä politické.

Ako vyplýva z predchádzajúcich kapitol, základom pre Škovierovu analýzu učebnice sa stalo jej druhé vydanie, ako v istom zmysle definitívne. Nepodceňujúc prínos predchádza-

júcich častí monografie, kapitoly II. – V. sa mi javia ako ťažiskové pre celkové vyznenie knihy, ale aj pre „zapojenie sa“ tejto práce do kontextu výskumu nášho literárneho humanizmu, ba dokonca do výskumu neolátinskej produkcie na našom území i za časovým horizontom ohraničujúcim pôsobenie literárneho humanizmu. Kapitoly *Estetické postuláty učebnice*, *Antickí autori a autority* i *Súvéké vzory učebnice* podávajú podrobný výklad o Ecchiových estetických názoroch, o ich inšpiračných zdrojoch i o momentoch, v ktorých sa prejavovalo to najcennejšie: vlastné názory humanistu a teoretika veršovania Valentína Ecchia. Autor monografie, profesor Škoviera, s dôslednosťou seba vlastnou analyzuje vzťah Ecchia k antickým autorom, ktorých diela mu slúžili ako zdroj na svoju dobu mimoriadne veľkého množstva príkladov na jednotlivé javy a princípy metriky. Je z toho zrejmé, že aj Ecchius, ako mnohí autori po ňom, mal výrazne odstupňovaný vzťah k antickým autorom: takmer osobný k Ovidiovi, obdivný k Horatiovi (bol aj editorom jeho diel) a takmer formálny k Vergiliovi. Mimoriadne cenným prínosom tejto učebnice je podľa autora monografie práve množstvo konkrétnych príkladov, citátov predovšetkým antických autorov, na jednotlivé verzologické javy a pravidlá, ktorými Ecchius prevyšuje svoje vzory, ale aj nasledovníkov.

V súvislosti s Ecchiovou učebnicou dostávajú konkrétnu podobu všeobecné konštatovania o vplyve humanistického školstva na rozvoj latinskej tvorby 16. storočia. Ide síce v tomto prípade primárne o učebnicu metriky, ale Ecchius do nej zaradil aj 5. kapitolu o pravidlách (príkazoch) básnického umenia, v ktorej „sa pozornosť od gramatiky a prozódie presúva na krásu básnického slova“ a na „praktické pokyny štylistického zamerania s priamym dosahom v oblasti estetického účinku“ (s. 78). Škoviera na inom mieste monografie vyslovuje tiež domnienku, že „nielen Stöckelovmu pedagogickému majstrovstvu, ale sčasti aj Ecchiovmu dielku o veršovaní môžeme ďakovať za našich zna-

menitých latinských básnikov Martina Rakovského a Juraja Purkirchera“ (s. 136)

Pre celý prácu profesora Daniela Škovieru je typický dôsledne filologický prístup (identifikácia možného prameňa, možnej súvislosti s následným komentárom). Tam, kde sa autor najväčšmi od neho odpúta a uprednostní vlastnú úvahu, tam zaznamenávame brilantné formulácie charakteristík a hodnotení. Monografia predstavuje významný prínos „k dejinám latinskej humanistickej literatúry na Slovensku“, ako jej autor píše v podtitule svojej knihy. Škovierova analýza učebnice Valentína Ecchia je hĺbková, maximálne detailizovaná, vplynuli z nej spresnenia starých

hodnotení i hodnotenia nové na základe autorovho najnovšieho výskumu archívneho i literárneho materiálu. Autor monografie však neostáva len pri analýze a interpretácii jedného relatívne osamoteného diela. Vypovedá o autorovi, príslušníkovi staršej generácie humanistov na našom území, ktorí latinskej vzdelanosti, kultúre a literatúre ešte len kliesnili cestu. Vypovedá aj o dobe, ktorá predchádzala a pripravovala dovedy nebývalý rozvoj literárnej tvorby, ktorý u nás nastal v druhej polovici 16. storočia a pokračoval v storočiach nasledujúcich.

Zuzana Kákošová